

Az 1944 – es bajmoki partizán vérengzés és annak utóélete a mai huszonévesek körében

I. Kutatói célok, hipotézisek, kérdések

Dolgozatom célja, megvizsgálni az 1985 és 1990 között született vajdasági magyarok nemzeti identitását, amelyet mely mértékben befolyásoltak az 1944 – es események. Továbbá, érdeklődésem arra irányul, hogy megtudjam az ekkor született személyek tudatában és értékvilágában milyen jelentőséggel bír a bajmoki 1944 – es partizán vérengzés.

Hipotézisem szerint, az 1944 – ben elkövetett partizán vérengzések következtében a délvidéki magyar lakosság félelemérzete megnőtt. Lehetséges lépésként a hallgatás álláspontját valamint a többségi nemzetekhez való idomulást választották. Ennek következményeképpen a vérengzések mind kisebb és kisebb jelentőséggel bírtak a felnövő újabb generációk számára. Véleményem szerint az említett korcsoport igen keveset tud az 1944 őszén lezajlott eseményekről, amely világlátásukban kevésbé fontos tényező. Továbbá úgy gondolom, hogy az „idomulás” a többségi nemzethez továbbra is jelen van, csak manapság már nem az 1944 – es események miatt, hanem sokkal inkább a kilencvenes években lezajlott délszláv háborúk hozadékaként, vagy annak előzményeként magasra szökő szerb nacionalizmus miatt. Feltételezem, hogy az általam vizsgált korcsoportban nincs gyűlölet a szerb társadalom iránt 1944 – es partizán akciók miatt, sőt egyfajta érdektelenséget is feltételezek.

A fent leírtak alapján, kutatói kérdéseim, melyeket megválaszolni szándékozok, a következők:

- 1. A bajmoki fiatalság mennyi információval rendelkezik az 1944 – es partizán vérbosszút illetően?*
- 2. Húzódik – e ellentét a magyar és a szerb fiatalok között, esetleg jelen van – e ellenszenv a magyar fiatalok részéről a szerb nemzet iránt, az 1944 – es események miatt?*
- 3. Az évtizedekig tartó kötelező hallgatás, illetve a sokszor alkalmazkodó magatartás miatt mennyire érzik úgy a bajmoki felnőtt fiatalok, hogy a magyarországi nemzeti identitástól eltérő identitással rendelkeznek?*

II. Módszertan

A kutatás kvalitatív kutatás, melynek módszere az interjú készítés volt. Azért választottam a kutatás módszereként az interjúkészítést, mert a beszélgetések során bizonyos jelenségeket, összefüggéseket mélyebben, tárhattam fel az interjúalanyok személyes élményeinek, érzéseinek, tapasztalatainak elemzésének segítségével.

Az interjúalanyok olyan bajmoki fiatalok voltak, akik 1985 és 1990 között születtek és jelenleg is a településen élnek. A kutatás során tíz interjút készítettem, melyekről hangfelvétel is készült. Fontos tényező, hogy az összes interjú alany általam ismert személy, magam is bajmoki származású vagyok. A kutatás bizalmi jellege miatt egyéni interjúkat készítettem, tehát minden beszélgetés során csak én, mint kérdező és az adott interjú alany voltunk jelen a hangfelvétel során. Az interjúztatásból adódó „feszélyeztettséget” elkerülendő, olyan helyszínt választottam, ami a kérdezett személyeknek ismerős. Kézenfekvő megoldás volt számomra, hogy az meginterjúvolt személyeknek saját otthonukban tegyem fel kérdéseimet. Ebbe kivétel nélkül mindenki beleegyezett, így a beszélgetések négy szemközt, bizalmi viszonyban zajlottak. Mivel minden kérdezett személlyel bizalmi kapcsolatban vagyok, ezért az esetleges hierarchikus berendezkedést – amiben az interjúvoló van hatalmi pozícióban – könnyebben küzdöttem le, mintha teljesen ismeretlen személyekkel zajlott volna a beszélgetés. Ennek eredményeképpen az alanyok könnyebben nyíltak meg és őszintén válaszoltak a sokszor kényes kérdésekre is.

A kutatásban szereplő személyek különböző szintű iskolai végzettséggel rendelkeznek. Kettő interjúalany rendelkezik felsőfokú diplomával, kettő személy gimnáziumi érettségivel és három személy szakközépiskolai valamint szakiskolai végzettséggel rendelkezik. Korcsoport szerinti megoszlásuk alapján, a hét kérdezett személy közül: egy személy 1985 - ben, egy személy 1987 – ben, kettő személy 1988 – ben, egy személy 1989 – ben, és szintén két személy 1990 – ben született. A meginterjúvolt személyek között a nemek aránya a következő: öt férfi, kettő nő. Az interjú alanyok között nem találkoztam konfliktusos helyzettel, azaz olyan személyekkel, akik nem voltak hajlandóak válaszolni a feltett kérdésekre. Véleményem szerint az összes személy, aki a kutatásban szerepelt igyekezett a legőszintebben válaszolni az adott kérdésekre. Mindenki a saját élményeiről, érzéseiről beszélt és nem általánosságokat közölt.

A kvalitatív interjú során meghatároztam a beszélgetés fő irányvonalát, mely ez esetben az 1944 – es bajmoki partizán megtorlások voltak. Ez volt a beszélgetések origója, melyből kialakult az interjú fő iránya, ugyanakkor nyomon követtem egyéb, a kutatás szempontjából fontos témákat.

A felvett interjúkat írásban is rögzítettem, ezek az interjúk a dolgozat utolsó részében olvashatók. Az interjúkat, kategorizáció módszerével elemeztem. A szöveg egyes részeit a kutatási kérdés különböző szempontjai szerint csoportosítottam, pl.: pozitív – negatív hozzáállás, különböző élethelyzetek stb. Ezenkívül igyekeztem interpretálni a szöveget, az elmondottak mögött mélyebb, bővebb, sokszor tudatalatti értelmét keresni.

III. Történelmi áttekintés

III.1. Az 1944 – es impériumváltás a Délvidéken

1944 tavaszán a partizánok Szerbia nagy részét felszabadították. A partizán egységek a Vörös hadsereggel karöltve, szeptember 6 – án megkezdtek Bánát elfoglalását. Október 1 – én a 8. Vajdasági Brigád bevonult Fehértemplomba (Bela Crkva), másnap pedig Versecet (Vrsac) foglalták el. Szeptember végén megkezdődött a délvidéki magyar közigazgatási rendszer menekítése. Október 4 – én a szegedi V. honvéd kerületi parancsnokság elrendelte a Ferenc – csatornától délre található területek kiürítését.¹

A Jugoszláv katonai vezetés gyengének vélte az újonnan létrejövő hatalmi szerveket, e soknemzetiségű területeken. A katonai közigazgatás bevezetésében látták a probléma megoldását a bácskai, bánáti és baranyai területeken. Több szempont is közre játszott az intézkedés elrendelésében. Fontos szerepet játszott a gazdasági helyzet, valamint az ország és a katonaság ellátásának kérdése. Azonban a katonai közigazgatás bevezetésének hátterében egyéb nézetek is helyet kaptak. Josip Broz Tito, 1944. október 17 – én írta alá a katonai közigazgatás bevezetéséről szóló rendeletet.² A katonauralom október 22 – én lépett életbe a bácskai, baranyai és bánáti területeken. A katonai közigazgatás nem terjedt ki a szerémségi területekre.³ A militarizáció okát, Tito magyar uralom idején, a térségbe telepített idegen elemek által okozott károkból látta. Ivan Rukovina vezérőrnagy volt a katonai közigazgatás parancsnoka. Rukovina már kevésbé fogalmazott visszafogottan, ugyanis ő már nyíltan beszélt az újonnan felálló rendszer büntető funkciójáról. Vélekedése szerint a katonai közigazgatás bevezetésére a területek délszláv jellegének megőrzése miatt volt szükség.⁴

Az új rendszer, a németiséget kollektíven bűnösnek nyilvánította ki. Tény, hogy a magyarokat hivatalosan nem nyilvánították kollektíven bűnösnek, azonban a hatalom így kezelte őket. A frissen kialakult kommunista hatalom ideológiai válaszó vonalat húzó az elvű kommunisták és partizánok valamint minden olyan személy közé, aki nem az ő elveiket vallotta.

III.2. 1944 – es partizán vérengzés Bajmokon

Bajmokon a második világháború 1944. október 19 – én ért véget. Ekkor érkeztek meg a szovjet és partizán csapatok egységei, és egyúttal megszűnt a magyar közigazgatás több mint három éves időszaka. Bajmokra a Vörös hadsereg II. ukrainai frontjának katonái vonultak be, a kora esti órákban. Ez minden ellenállás

¹ A. SAJTI ENIKŐ (2009) Megtorlás a Délvidéken. Rubicon 2009/5. pp 31.

² A. SAJTI ENIKŐ (2009) Megtorlás a Délvidéken. Rubicon 2009/5. pp 31.

³ A. SAJTI ENIKŐ (1991) Nemzettudat, jugoszlávizmus, magyarság. Szeged. pp 126.

⁴ A. SAJTI ENIKŐ (2004) Impériumváltások, revízió és kisebbség. Magyarok a Délvidéken 1918 – 1947. Budapest: Napvilág Kiadó. pp 320.

nélkül történt meg.⁵ A partizán csapatok irányításával, helyi szlávokból megalakították a Népfelszabadító Bizottságot és a helyi népőrséget. A falu felszabadítását követő napokban számtalan fiatal bajmoki bunjevác jelentkezett önként valamely partizán egységnél. Legtömegesebben a II., VII., VIII. és a XII. Vajdasági Rohambrigádba jelentkeztek.⁶

A bajmoki népbizottságban, felsőbb utasítás alapján elkezdődött a nem szláv lakosság háború alatti magatartásának kivizsgálása.⁷ A listákat az önkéntesek és a népbizottság tagjai készítették. A razziára a felsőbb katonai vezetés is készült, emiatt a VIII. Vajdasági Brigád III. zászlóalja is Bajmokra érkezett. A bajmoki Népfelszabadító Bizottság 1944. október 23 – án már foglalkozott a háborús bűnösség megállapításával. Az említett bizottság 1944. október 31 – én kinevezték a vészbírók tagjait.⁸

Ezután kezdődött meg a magyar személyek összeírása és letartóztatása. A partizánok a helyi népőrség tagjaival, házról házra jártak és a gyanúsaknak vélt személyeket a falu községházába irányították. Az emberek élete attól függött, hogy partizánegységeket melyik helyi népőr kísért. Ugyanis sokszor a helyi népőrök régebbi személyes sérelmeiket akarták megtorolni. A bajmoki razzia november 2 – án zajlott le. A községházán összegyűjtött foglyok egy részét, a falu határába kísérték és ott kivégezték őket. A csoport másik felét Szabadkára vitték, ahol kivégezték a fogvatartottakat. A környező településekről ide hurcolt személyekkel együtt, 229 bajmokit végeztek ki.⁹

IV. Az elhangzott interjúk feldolgozása

A dolgozat könnyebb értelmezése érdekében külön pontban közlöm a felmerülő kérdések listáját és ezek után következik az elhangzott interjúk feldolgozása.

IV.1. Az interjúk során legtöbbször elhangzott kérdések

- *Hallottál már az 1944 – es vajdasági partizán megtorlásról, mind Bajmokon, mind Vajdaságban?*
- *Mikor hallottál erről először?*
- *Ki mesélt először erről?*
- *Otthon, családi körben volt már erről szó?*
- *Érintett valaki a családotban az 1944-es eseményekkel kapcsolatban? Van olyan személy, akit esetleg elvittek a partizánok vagy kivégezték?*

---

⁵ MOJZES ANTAL (1994). Halottak napja Bajmokon. pp 16. Kanizsa: Cnesa.

⁶ MOJZES ANTAL (1994). Halottak napja Bajmokon. pp 14. Kanizsa: Cnesa.

⁷ MOJZES ANTAL (1994). Halottak napja Bajmokon. pp 30. Kanizsa: Cnesa.

⁸ MOJZES ANTAL (1994). Halottak napja Bajmokon. pp 30. Kanizsa: Cnesa

⁹ A. SAJTI ENIKŐ (2009) Megtorlás a Délvidéken. Rubicon 2009/5. pp 32.

- *A bajmoki megemlékezésen voltál már?*
- *Manapság sokat beszélnek erről magyarországi illetve szerbiai politikusok, közös megemlékezéseken vettek rész, valamint kölcsönös bocsánatkérések is elhangoztak. Ezeket az eseményeket követed?*
- *Szerinted fontosak ezek a közös megemlékezések illetve bocsánatkérések a részükről?*
- *Visszatérve a 1944-es eseményekre, szerinted mennyit tudnak a szerbek az 1944-es eseményekről?*
- *Mennyire őszinték a kölcsönös bocsánatkérések és mennyire ért egyet ezekkel a bocsánatkérésekkel a szerb társadalom?*
- *Hallottál már a vagyon visszaszármaztatásról és a restitúciós törvényekről?*
- *A családban, rokonságodban érintett valaki ebben?*
- *Elképzeltető feszültség a magyar és a szerb nép között a vagyon visszaszármaztatás miatt?*
- *Érzel ellenszenvet esetleg gyűlöletet a szerbek iránt az 1944 – es partizán vérengzések miatt?*
- *Szerinted tudnak a bajmoki szerbek a hetven évvel ezelőtti véres eseményekről?*
- *Volt már konfliktusod szerb személyekkel etnikai alapon?*
- *Kikkel van több probléma, menekült szerbekkel vagy azokkal akik már generációk óta itt élnek?*
- *Hallottál már a 1941/1942 –es „újvidéki razziáról”?*
- *Szerinted a két esemény mennyire kapcsolódik egymáshoz?*
- *Mennyit tudhatnak a szerbek az újvidéki razziáról?*
- *Újvidéken egyhetes megemlékezést tartanak az 1942 – kivégzések miatt, Szerinted eleget foglalkozunk partizán vérengzésekkel, kellőképpen megemlékezünk azokról az eseményekről?*
- *Szerinted, milyen hatása lenne annak, ha ezzel a témával többet foglalkoznánk?*
- *Ugyanolyan magyarnak érzed magad, mint a magyarországi magyarok? Egy lapon emlited magad a magyarországi magyarokkal?*

IV.2. Az interjúk feldolgozása

Az általam megkérdezett személyek szinte kivétel nélkül hallottak az 1944 – es partizán tisztogatásokról. Ismereteik, a témát illetően, jellemzően hiányosak, részletekbe menően csak kevesen ismerik az akkori eseményeket.

„Igen, hallottam róla régebben. Mint bajmoki természetesen hallottam a dolgokról, hallottam az akácfáról¹⁰, tudom hogy mi történt ott, de, pontosan nem tudom, tehát nem tudom, hogy hány embert öltek meg stb.”

„Igen hallottam már róla. Nagyvonalakban csak, nem túl részletesen és amit tudok azt is régen hallottam.”

Mint láthatjuk, az általam kérdezett fiatalok legtöbbje csak az ezredforduló környékén hallott először az 1944 –es őszi eseményekről.

„Nagyjából tíz éve hallottam, a nagymamám mesélt erről részletesebben.”

„Nem tudom pontosan, régebben volt már, iskolás koromban talán.”

A kérdésre, hogy kitől hallottak az akkori történetekről, eltérő válaszokat kaptam. Több személy említette, forrásként az általános iskolás történelem órákat.

„Nem hallottam erről sokat. Az akácfáról hallottam, meg a megemlékezésekről. Középiskolából vagy az általános iskolában hallottam erről az eseménytől a történelem tanártól. Csak egyszer mesélt róla.”

„Talán a töri tanár, vagy történelem táborban ahová kölyökkoromban jártam és ott beszéltek erről.”

A legtöbb kérdezett személy szerint, otthon, családi körben szinte szóba sem került a délvidéken történt partizán vérengzés. Ennek elsődleges oka, a kommunista Jugoszláviában tiltott volt a véres események említése. Így az egyre fiatalabb generációk már kevesebb információt tudtak meg családon belül. A fennálló rendszer pedig nem adott lehetőséget az események megismerésére. Később, a kilencvenes években, a mérhetetlen szerb nacionalizmus miatt, az adott témakör még mindig tabu témának számított, függetlenül attól, hogy több könyv pl.: Mojzes Antal, Matuska Márton művei és dokumentum filmek¹¹ is (Siflis Zoltán – Temetetlen halottaink) foglalkozott a negyvenes évek véres eseményeivel. Nyíltabban és rendszeresebben a Milosevic rezsím bukása után lehetett beszélni a vérengzésekről.

„Nem igazán beszéltünk otthon erről, csak párszor említés szintjén.”

„Nem igazán, valószínűleg azért mert senkit sem vittek el a partizánok.”

A hasonló válaszokból arra következtettem, hogy az évtizedek során a bajmoki magyarok kis hányada beszélt családi körben a partizán vérontásokról. Egyes vélemények szerint, többet beszéltek volna ezekről a dolgokról, amennyiben a felmenő rokonságban érintett lett volna valaki. Ennek eredményeképpen a fiatalabb generáció már csak említés szintjén ismeri a Bajmokon történt kivégzéseket. Néhány válaszadó épp ellenkezőleg, a közeli rokonságot említette forrásként. Jel-

---

¹¹ SIFLIS ZOLTÁN – Temetetlen halottaink című dokumentumfilmje

lemzően azok a válaszadók említették a rokonságot információ forrásként, akiknek a családtagjait érintette a partizán megtorlás.

„15 évvel ezelőtt, az idősebb rokonok emlegették mindig az akácját¹², meg amik ott történtek.”

„a nagymamám mesélt erről részletesebben.”

„Nem, senki sem érintett a családból. Illetve a bajmoki eseményekkel kapcsolatban senki sem érintett. A mamám családját érintette, bár őt nem a bajmoki mészárlás, mert ő nem bajmoki, ő csonoplyai. Ott, Csonoplyán az ő apját vitték el a partizánok. Nem tudták, hogy mi lesz vele, de aztán szerencsére nem bántották.”

„Nem senkit, csak a tatám sógorának az apját vitték el.”

A kérdezettek mindegyike hallott már a bajmoki 1944 – es események megemlékezéséről. Több válaszadó jelezte, hogy a megemlékezésen már járt, sőt, néhányan tevékenyen is rész vettek a bajmoki akácánál megtartott emlékezésen.

„Igen hallottam, voltam is kinn több megemlékezésen az akácánál.”

„Nagyon fiatal koromban, nem is fogtam fel, hogy épp hol vagyok, meg akkor nem érdekelt egyáltalán. Nagyapámmal voltam kinn előőrször.”

„Igen, arról is hallottam. Sőt egyik évben még koszorúztam is a megemlékezésen. Az egyik ismerőssémmel közösen. A Dávid apja jóban volt a Mojzessel¹³. A Mojzes keresett fiatalokat a koszorúzásra, így a Dávidnak muszáj volt mennie, én meg csak elmentem vele.”

A válaszokból kiderül, hogy leginkább szülői utasítás miatt vettek részt a megemlékezéseken. Fiatalkoruk miatt nem beszélhetünk teljes mértékben önálló döntésekről. Manapság már egyikőjük sem vesz részt az emlékezéseken. Nagyobb hányaduk pedig sohasem vett részt az emléknapon. Mindez leginkább annak köszönhető, hogy a negyvennégyes eseményekről hiányos ismereteik vannak. Keveset hallottak a témáról családi körben és a történelem órákon is keveset beszéltek a véres eseményekről. Ennek eredményeképpen a bajmoki fiatalok nagy része nem érzi magáénak az 1944 őszi történet atrocitásokat. Nyilván ebben szerepet játszik az időbeli távolság is, de nem ez az egyetlen összetevő. A sok éves hallgatás miatt a mai fiatalok értékrendszerében sokadlagos helyen áll a magyarok ellen elkövetett atrocitások ténye.

A megkérdezettek nagy része mégis úgy gondolja, hogy érdemes lenne a témával többen foglalkozni, ugyanis manapság is keveset lehet hallani az akkori

---

¹² A bajmoki partizán vérengzés helyszíne. Minden novemeber 2 – án itt emlékszik meg a bajmoki magyar közösség az 1944 őszi kivégzett személyekről.

¹³ Mojzes Antal, bajmoki pedagógus, Bajmok helytörténésze, valamint a bajmoki partizán vérengzések szakértője

történekekről. Véleményük szerint fontos lenne az iskolai oktatás keretén belül is foglalkozni ezekkel az eseményekkel.

„Azért mert az iskolában nem tanítják, ez nagyon fontos lenne. Az iskolában általában az alapvető történelmi tényeket sem tanítják, eltitkolják. Azok a tankönyvek amikből mi is tanultunk, azok is tele vannak blödséggel.”

„Annyira nem eleget. Többet kéne foglalkozni vele, de szerintem Magyarországon is többet kell foglalkozni.”

Többen említették, hogy méltóképpen megemlékeznek Bajmokon a második világháború végén történt atrocitásokról. Említették néhányan, hogy kellő mennyiségben foglalkoznak az emberek ezekkel az eseményekkel, viszont jobban nem kell elmélyedni a témában, mert feszültséget okozhat a magyar és a szerb lakosság között.

„Lehet nem lenne túl jó hatása ha sokat erőltetnénk ezt a témát, sosem tudni, ebben az országban bármi előfordulhat. Elképzelhető, hogy feszültséget okozna.”

„Én azt is el tudom képzelni, hogy konfliktus lenne ebből, ha sokat emlegetnénk ezeket a dolgokat.”

Az utóbbi állításomat támasztják alá a következő interjú részletek, melyek a restitúciós törvény, illetve a vagyon visszaszármaztatás témakörét járják körbe. Általános vélemény, a vagyonvisszaszármaztatás helyeslése. Viszont csak bizonyos fenntartásokkal értenek egyet ezekkel az eljárásokkal.

„Hallottam róla természetesen. Szerintem ez rendben van. Annak viszont nem kéne visszaadni vagy annak a leszármazottainak, akik valóban bántalmazták a szerbeket vagy a horvátokat, csak ezt azért nagyon nehéz lenne visszanyomozni, szóval összességében azt mondom, hogy a vagyon visszaszármaztatás az helyes dolog.”

„Hát igen is meg nem is. Szerintem, ha elvették annak voltak okai is, szóval nem biztos, hogy minden esetben jó lenne.”

A hasonló vélemények szerintem abból adódhatnak, hogy nem ismerik a partizán megtorlásokat manapság övező intézkedéseket. A kérdésre miszerint, követik – e a magyar és szerb politikusok találkozóit, esetleg követik- e a témába vágó intézkedések, legtöbb esetben igenlő válasz érkezett. Azonban úgy érzem, hogy ezek a válaszok nem fedik a valóságot. Az igenlő válaszok azért hangoztak el, mert meg akartak felelni nekem, mint kérdezőnek. Ebben az egy esetben érztem a kérdező és kérdezett közötti hierarchikus viszony fennállását.

A politikai elit ténykedését szkeptikusan fogadták, erős bizalmatlanság van jelen a politikusok iránt. A legtöbb kérdezett pesszimistán látja a magyar és a szerb

politikai elit kölcsönös bocsánatkérését a témát illetően. Véleményük szerint ezek a bocsánatkérések a politikai játszma részesei és semmiképp sem nevezhetőek őszinte megnyilvánulásoknak. A teljes megbékélésre fontos tényezőként tekintenek a megkérdozettek, sőt elengedhetetlennek tartják azt, ám véleményük szerint nem lehet politikai színjátékkal helyettesíteni és nem születik meg alkotmánybíróági határozatból sem.

„Szerintem egyáltalán nem fontos és nem is követem ezeket a dolgokat. Nem hinném, hogy olyan folyamatokat indítana be a társadalom alsóbb rétegeiben, ami által a magyar és a szerb nép közelebb kerülne egymáshoz.”

„Szerintem ez csak politikai formalitás. A szerb nép meg lassan reagál az ilyen dolgokra, mármint az olyan dolgokra ahol saját magukkal kell szembe nézni.”

„Igen láttam ezek a koszorúzásokat a tévében. Szerintem nem őszinték ezek a nagy összeborulások. Kívülről ez lehet, hogy bocsánatkérés, de belülről mást gondolnak. Szerintem sok generációnak fel kell nőni ahhoz, hogy ezeket a dolgokon túl lehessen lépni.”

„Ez attól függ, ki mennyire hallgat a politikusok szavára, igazából ez szerintem politikai alapon megy, és a hétköznapi embereknek nem számít. Ez nem sok mindent változtat.”

Az interjú alanyok nem táplálnak ellenérzéseket a szerb nemzet iránt az 1944 – es partizán vérengzés miatt. Elsősorban az időbeli távolságra hivatkozva állították, hogy nem érznek ellenszenvet a szerbek iránt.

„Személy szerint én nem érzek ellenszenvet, talán ha akkor éltem volna, akkor talán igen. Így nem, emiatt nem.”

„Partizánok ugye ma már nincsenek, a nációkra is haragszunk, de a németekre már nem, szóval így nem. Ami volt, az volt, szóval nem érzek emiatt ellenszenvet.”

Másodsorban, pedig arra hivatkoztak, hogy a saját családtagjaik közül senki sem érintett a partizán akciókkal kapcsolatban.

„Nem, mert nekünk senkit sem vittek el. Meg nagyon régen volt és emiatt nem érzek ellenszenvet.”

„1944 miatt nem, azért ez szerintem túl régen volt, hogy most emiatt legyenek sérelmeim, meg nem is volt a család érintve, meg különben is megbocsájto típus vagyok.”

A válaszokban rendre felmerült az az állítás, miszerint az 1944 –es presszió miatt nem, de összességében mindenki érez ellenszenvet a szerb nemzet egyes tagjai iránt. Az állítások szerint nem a teljes szerb nemzet iránt érznek ellenszenvet, csak egyes személyek iránt.

„Nem az egész szerb népet nem szeretem, hanem bizonyos embereket, de ez megvan a magyaroknál. De nem gyűlölök senkit sem.”

„Igen, de akkor sem a szerb nép ellen, hanem inkább néhány személy ellen. Több ilyen személy van a szerbek között, mondhatni túl vannak az ilyen személyek reprezentálva, de félreértés ne essék, a magyarok körében is van azért olyan személy, akit nehezen lehet elviselni, mert mondjuk kötözködik. Tehát az ellenszenvem nem etnikai alapú. A szerb nép valóban büszke nép, hevesebb is, furcsán is ünneplik a karácsonyt, de ameddig nem bántanak minket addig szerintem nincs nagy baj.”

A legtöbb bajmoki megkérdezett fiatal körében negatív, sztereotip gondolatok jelentek meg a szerb nemzet hallatán. Igyekeznek elkerülni az általánosítást, de ennek ellenére sokszor rossz véleménnyel vannak a többségi nemzetről. Jellemzően az agresszivitást, a brutalitást, az erőszakosságot, valamint ehhez hasonló negatív jelzőket említettek.

„Igen volt, hogy azért kötöttek belém, mert magyar vagyok. Jellemzően középiskolában voltak ilyen estek. Amikor volt Vajdaságban az a magyar veréses hullám, akkoriban a suliban volt több ilyen nálunk is. Voltak ablakon kilógatások, verések. Több szerb diák szinte felfegyverkezve járt suliba, láncokkal, botokkal meg ilyenekkel. Így elég rossz volt suliba járni, elhiheted nem volt nagy kedvünk iskolába járni, vagy olyan helyekre ahol közvetlen kapcsolatba kerülhattünk szerbekkel. Ez egész addig bennem maradt, míg el nem kezdtem dolgozni, addig még nem ismerkedtem meg több szerbbel addig bennem maradt ez a félsz.”

„Szabadkán voltunk a csoporttársaimmal és éjszaka az egyik szórakozóhely közelében pár szerb fiú belénk kötött és azt akarták, hogy mi is azt ordítsuk azt, hogy „SRBIJA SRBIJA”, de végül verekedéséig nem fajult a dolog.”

„Persze, rengetegszer. Nagyon sokszor belénk kötöttek, mert magyarok vagyunk. Igazából csak nem kell felvenni. Legtöbbször az iskolában, középiskolában fordult elő ilyesmi.”

A délszláv háború még napjainkban is érezteti a hatását. A Horvátországból induló szerb ajkú migráció hatása is megjelenik a szerbekkel kapcsolatos sztereotípiák között. A válaszolók legtöbbje úgy érzi, hogy a legtöbb konfliktus a menekült, a kilencvenes években Bajmokra települt szerbekkel alakul ki. A fentebb felsorolt negatív jelzők még erősebben jelentek meg az elmúlt húsz évben érkezett szerbek iránt. Véleményük szerint a konfliktusok fő oka az erősen eltérő kulturális háttér, a menekült szerbek beilleszkedési hajlamának hiánya.

„Egyértelműen a menekültekkel van a probléma, nem tudnak ide beilleszkedni és nem is akarnak. Egész más a mentalitásuk, más a vérmérsékletük, egyszerűen mások.”

„Hát persze, hogy azok a „dodjosik”¹⁴ csinálják a feszültséget. Ilyen a fajtajuk ilyen emberek. Akik itt vannak már generációk óta, ők rendesek, bár volt idő, amikor a menekültek egy kicsit bebolondították őket. A hülyeség az ragad.”

„Hát az import szerbekkel, meg azokkal, akik keverékek. Fűt bennük a bizonyítási vágy, hogy megmutassák milyen nagy hazafiak. Frusztráltak tűnnek, de nem is csoda a kilencvenes évek után. Csak most már illene egy kicsit megnyugodni. Itt a szomszédomban igazi szerbek laknak – a Matyanék – ők sok - sok évtizeddel ezelőtt telepedtek le itt Bajmokon és egyáltalán nem úgy viselkednek, mint ezek az újonnan betelepült szerbek. Meg az a baj, hogy ezt a vad gondolkodásmódot itt elhintették ezek a betelepült, menekült szerbek és a fiatalabb generációra ez átragad.”

A bajmoki fiatalok körében nem erősödött a nemzeti öntudat az 1944 – es események miatt. Sőt, ellenkező vélemények is születtek. Az anyaországi magyar társadalommal kapcsolatban több esetben elhatárolódás jelentkezett. A válaszokból az derül ki, hogy a másság dominál, leginkább a senki földje érzés jelenik meg. Nem érzik magukat szerbnek, de több esetben elhatárolódtak az anyaországi magyaroktól.

„Még szép, hogy különbséget teszek. Mégis csak vajdasági magyar vagyok, szerbek között nőttünk fel. Akárhogy nézed mégis más, nem lehetsz olyan magyar, mint a magyarországi magyar amikor nem vagy az. Sőt van, aki még le is néz. Meg le szerbeznek és hiába magyarázom, hogy én is magyar vagyok csak vajdasági magyar, egyszerűen sokan nem tudják felfogni. Egyszerűen különbség van a kettő között.”

„Nem és nem is akarom. Én vajdasági magyar vagyok. Sokkal inkább magaménak érzem azt, ha azt mondom, hogy vajdasági magyar vagyok, mint ha csak azt mondanám, hogy magyar vagyok.”

Egyfajta sérelmi nézőpont is megjelent a válaszok között. Egyes vélemények szerint a vajdasági magyarság terhet jelent Magyarország és a magyar társadalom számára.

„Kicsit úgy érzem, mintha Magyarországnak a mostoha gyereke lenne Vajdaság, néha úgy érzem, hogy le vagyunk ejtve.”

---

¹⁴ A kilencvenes évek délszláv polgárháborúi során, Bajmokon letelepedett szerb személyek gúnyneve.

A különbségtételt több esetben is a délszláv háborúk eseményeivel magyarázták. Véleményem szerint ez a fajta különbségtétel csak bizonyos generációk számára ad magyarázatot. Azok a fiatalok, akik a délszláv háború és az 1999 – es NATO légitámadást követően születtek nagy valószínűséggel ezen események miatt nem tesznek különbséget magyarországi és délvidéki magyar között. Tehát az e fajta különbségtétel csak azoknál a személyeknél jelentkezik, akiknek vannak személyes élményeik a kilencvenes évekről.

„Fontos tényező itt az is, hogy folyamatosan érintkeztünk szerbekkel, horvátokkal, hogy a kilencvenes években nélkülözés volt, hogy háború volt, láttuk az átvonuló tankokat, ébredtünk láncfűtő zajára, hogy 1999-ben bombázás volt. Tehát minket olyan impulzusok értek, amik odaát – szerencsére - nem érték a magyarokat. Ezek a dolgok által kicsit befogadóbbak lettünk, össze kellett mindenkinek tartani, nemzetiségtől függetlenül, nem csak magunkra figyeltünk, hanem a másokra is. Apámat is elvitték 1999 - ben tartalékosnak, ő tűzoltó volt és az elsők között vitték el. Csak telefonált szomszédba, hogy készítsük fel a kis sporttáskáját majd jönnek a táskáért, de csak ennyit mondott. Úgy is volt, egy rendőrautóval jöttek, beadtuk a táskát neki és csak annyit mondott, hogy majd jön. Két hét telt el addig még megtudtuk, hogy hol van és hogy van. Tehát olyan élmények érte minket, amik miatt nem mondhatjuk azt, hogy ugyanazok vagyunk.”

A más tanulmányokban említett jugoszláv nosztalgiára való hajlam nem jelentkezett a válaszoknál. Feltehetően azért mert a kérdezett személyek, életkoruknál fogva nem rendelkeznek élményekkel a kilencvenes évek előtti Jugoszláviáról.

A kérdezettek közül néhányan nem tettek különbséget a határ két oldalán élő magyarok között. Állításuk szerint nem emelik ki vajdasági mivoltukat, mondván a földrajzi koordináták nem lényeges szempontok nemzeti identitásuk szögéből.

„Igen, egy lapon említem magam a magyarországi magyarokkal. Szerintem nincs nagy különbség, mindannyian magyarok vagyunk, és ez a lényeg.”
„Nem teszek különbséget aközött, hogy most vajdasági magyar vagyok, vagy magyarországi magyar vagyok. Nem szoktam azt mondani, hogy vajdasági magyar vagyok, csak azt szoktam mondani, hogy magyar vagyok, annak is tartom magam.”

V. Összegzés

Elmondható, hogy az általam megkérdezett személyek tisztában vannak az 1944 – es események tényével. Ismereteik kevésbé mélyrehatóak, részletekbe menően nem tudtak információval szolgálni. Ennek egyik oka az időbeli távolság. A hetven éve történt véres eseményeket nem érzik magukénak olyan szinten, hogy az komolyabb indulatokat képezzen a megkérdezettekben. Másik fontos tényező,

hogy a családok, a negyvenes évektől kezdődően csak nagyon ritkán és akkor is csak szűk családi körben beszélt a véres eseményekről. Ennek következtében a fiatalabb generációk számára, kevesebb információ jutott el a partizánvérengzésekről. Ezáltal világlátásukban kevésbé fontos helyen szerepel és mind kisebb és kisebb jelentőséggel bírtak a felnövő újabb generációk számára. Az általam megkérdezettek körében nincs jelen ellenszenv vagy esetleg gyűlölet az 1944 – es partizán vérengzések miatt. Ezt a fentebb említett okoknak tudom be. Ugyanakkor ellenszenv alakult ki a vajdasági magyarok között a szerb nemzet iránt, a kilencvenes években lezajlott polgárháború okozta migráció és nacionalizmus növekedése miatt. Az ellenszenv nem az egész szerb társadalomra terjed ki, igyekeznek elkerülni az általánosítást, de a kialakult sztereotípiák nagyon erősen negatív irányba mozgultak el.

A hipotézisemben említett alkalmazkodás a többségi nemzethez 1944 – ben történt erőszakos események miatt nincs jelen a fiatalabb generációban. Az esetleges alkalmazkodás a szerb nemzethez, a kilencvenes évek délszláv polgárháborúi miatt van jelen. A polgárháború évtizedében, a magyar fiatalok továbbra is keveset tudhattak meg az 1944 - es atrocitásokról így kevésbé fontos eseményként szerepelt éleltszemléletükben. A szerb nacionalizmus döntően befolyásolta identitásukat, ezáltal jelentkezik a kérdezett személyek között az említett idomulás a többségi nemzethez. Az idomulás nem azt jelenti, hogy feladták identitásukat, sem a távolodást az anyaországtól. Inkább arról van szó, hogy a fiatalok - de ez igaz lehet az idősebb generációkra is – igyekeztek és jelenleg is igyekeznek az olyan témaköröket kerülni, kevésbé szem előtt tartani, melyekkel kivívhatják a szerb nemzet nemtetszését.

A fiatal válaszadók körében jelen van a sehová sem tartozás érzése. Véleményük szerint a szerb társadalom számára magyarok, a magyar társadalom számára pedig szerbek. Ennek eredményeképpen nem csak a szerb társadalomtól határolódnak el, hanem az anyaországi magyarok és saját maguk között is különbséget tesznek. Egyfajta önálló vajdasági magyar identitás jelentkezett, ami különbséget tesz mind a szerbek, mind az anyaországi magyarok között.

Jellemző állítás, miszerint a legtöbb konfliktus a kilencvenes években betelepült szerb lakossággal adódott. A feszültség ma sem oldódott fel teljesen a válszokból ítélve.

Témavezető: Kiss Gábor Ferenc, adjunktus

Felhasznált szakirodalom:

1. MOJZES ANTAL (1994). Halottak napja Bajmokon. Kanizsa: Cnesa.
2. A. SAJTI ENIKŐ (2009) Megtorlás a Délvidéken. Rubicon 2009/5.
3. A. SAJTI ENIKŐ (1991) Nemzettudat, jugoszlávizmus, magyarság. Szeged.
4. A. SAJTI ENIKŐ (2004) Impériumváltások, revízió és kisebbség. Magyarok a Délvidéken 1918 – 1947. Budapest: Napvilág Kiadó